

Chování člověka není jen reakční. A v každé reakci je vždy kus rozhořčení. Na to upozorňoval již Nietzsche ve *Vůli k moci*.

Přivést člověka k tomu, aby byl *akční*, a přitom udržet v jeho kruhovosti úctu k základním hodnotám, tvořícím lidský svět, takový je primární imperativ toho, kdo popřemýšlel, a pak se chystá jednat.

Namísto závěru

Sociální revoluce (...) nemůže čerpat svou poezii z minulosti, nýbrž pouze z budoucnosti. Nemůže (...) začít; dokud neodhodí veškerou pověru minulosti. Dřívější revoluce potřebovaly vzpomínky ze světových dějin, aby v sobě pře-hlušily svůj vlastní obsah. Revoluce 19. století musí nechat mrtvé pohřbit jejich mrtvé, aby dospěla k svému vlastnímu obsahu. Tam vynikala fráze nad obsah, zde vyniká obsah nad frázi.

(Karel Marx, *Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta*²⁰⁶)

Už vidím výraz všech těch, kteří mě požádají, abych upřesnil tu či onu věc, odsoudil to či ono chování.

Je zřejmé, to nepřestanu opakovat, že snahu o ukončení tohoto odcizení lze u doktora medicíny původem z Guadeloupu chápat na základě zcela jiných důvodů než u negra pracujícího na stavbě přístavu v Abidžanu. Pro toho prvního je odcizení téměř intelektuální povahy. Jako odcizený se definuje potud, pokud pojímá evropskou kulturu jako prostředek, jak se zbavit své rasy. U toho druhého je tomu jakožto u oběti režimu založeného na vykořisťování jedné rasy jinou rasou, na opovrhování jisté formy civilizace pokládané za nadřazenou jinou částí lidstva.

Nejsme tak naivní, abychom uvěřili, že volání po rozumu a účtě k člověku by mohlo skutečnost změnit. Pro negra pracujícího na třtinových plantážích v Robertu²⁰⁷ existuje jen jedno řešení: boj. A tento boj onen negr podnikne a povede nikoli po nějaké marxistické či idealistické analýze, ale zkrátka proto, že svou existenci bude moci pojmát jen v podobě boje vedeného proti vykořisťování, bídě a hladu.

Nenapadlo by nás od těchto negrů žádat, aby si opravili svůj názor na dějiny. Jsme ostatně přesvědčeni, že vzhledem k tomu, že jsou zvyklí mluvit a uvažovat v intencích přítomnosti, nevědomky do našich názorů zapadají. Oněch několik známých dělníků, jež jsem měl příležitost potkat v Paříži, se nikdy

nezabývalo hledáním nějaké černošské minulosti. Věděli, že jsou černí, ale, jak říkali, na věci to nic nemění.

V čemž měli zatraceně pravdu.

V této souvislosti uvedu poznámku, s níž jsem měl možnost se setkat u mnoha autorů: intelektuální odcizení je dílem měšťanské společnosti. Měšťanskou společností přitom nazývám každou společnost, jež ustrne ve svých stanovených formách a začne zakazovat jakýkoli vývoj, jakýkoli postup vpřed, jakýkoli pokrok a objevení. Měšťanskou společností nazývám uzavřenou společnost, kde se nežije dobře, kde je vzduch zkažený a myšlenky a lidé jsou v rozkladu. A věřím, že člověk, jenž zaujímá stanovisko vůči této smrti, je v jistém smyslu revolucionářem.

Objevím-li existenci negerské civilizace v 15. století, nezískám tak patent na lidskost. Ať chceme či nikoli, minulost mě nemůže žádným způsobem provést současností.

Jak jsme si všimli, situace, již jsem se zabýval, je neobvyklá. Vědecká objektivita mi byla zakázána, protože odcizený člověk, tento neurotik, byl mým bratrem, mou sestrou, mým otcem. Neustále jsem se pokoušel černochovi ukázat, že jistým způsobem ztrácí svou normalnost; a bělochovi, že je zároveň mystifikátorem a mystifikovaným.

Černocho je v jistých okamžicích uvězněn ve svém těle. Přitom „pro jedince, jenž dosáhl vědomí sebe sama a svého těla, jenž dospěl k dialektice subjektu a objektu, tělo už není příčinou uspořádání vědomí; stalo se objektem vědomí“.

Černocho, byť upřímný, je otrokem minulosti. Jsem však člověk, a v tomto smyslu je peloponéská válka moje stejně jako vynález buzoly. Ve srovnání s bělochem musí černocho svou minulost teprve zhodnotit, teprve musí přistoupit k odplatě; tváří v tvář černochovi totiž současný běloch pocituje potřebu připomínat mu období kanibalismu. Před několika lety mě Lyonský spolek studentů zámořské Francie požádal, abych odpověděl na článek, jenž prezentoval jazzovou hudbu doslova jako vpád kanibalismu do současného světa. Jejíkož jsem věděl, kam směřuji, odmítl jsem východiska svého vyzývatele a požádal zastance evropské čistoty, aby se zbavil křeče, na niž nic kulturního není. Někteří lidé se snaží svět svého bytí nafouknout. Jistý německý filosof tento proces popsal pod názvem patologie svobody. Tehdy mi nešlo o to obhájit černošskou hudbu proti hudbě bílé, ale pomoci svému bratrovi opustit postoj, jenž nebyl v ničem přínosný.

Problém, jež zde řešíme, je součástí časovosti. Odcizení se zbaví ti negři a běloši, již se nenechají zavřít do zhmotněné Věže Minulosti. Mnoho jiných negrů ostatně odcizení unikne, až odmítnou pokládat současnost za definitivní.

Jsem člověk a musím se vrátit k celé minulosti světa. Nejsem zodpovědný jen za vzpouru v Santo Domingu.

Pokaždé, když nějaký člověk nechal ztvížit důstojnost ducha, pokaždé, když nějaký člověk řekl ne pokusu o zotročení svého bližního, cítil jsem sounáležitost s jeho činem.

V žádném případě nesmím vyvozovat své prvořadě poslání z minulosti barevných národů.

V žádném případě se nesmím upnout na to, že oživím nespravedlivě zneuznanou negerskou civilizaci. Nestal jsem se člověkem žádné minulosti. Nechci opěvovat minulost na úkor své přítomnosti a své budoucnosti.

Indočiňan se nevzbuřil proto, že objevil svou vlastní kulturu. „Jedno-duše“ se stalo, že z mnoha důvodů nemohli dál dýchat.

Vybavíme-li si vyprávění četařů z povolání, kteří roku 1938 popisovali zemi piastřů a rikš, prodejních chlapců a lehkých holek, až přilíš dobře chápeme vztek, s jakým se perou lidé z Viet Minhu.

Jeden známý, v jehož blízkosti jsem se ocitl za poslední války, se vrátil z Indočíny. Dozvěděl jsem se od něj spoustu věcí. Například s jakým pokojem se mladí, šestnáctiletí či sedmnáctiletí Vietnamci káceli před popravčí četou. Jednou, řekl mi, jsme museli střílet v poloze klečícího střelce, protože vojáci se před těmi mladými „fanatiky“ třásli. Na závěr dodal: „Ta naše válka byla vedle toho, co se děje tam, jen taková hra.“

Z Evropy se tyhle věci zdají nepochopitelné. Někteří je vysvětlují údajným postojem Asijců ke smrti. Tihle samozvaní filosofové ale nikoho nepřesvědčí. Není to tak dávnou, co tuhle asijskou vyrovnanost předvedli i „grázlové“ z Vercorsu a „teroristé“ Odboje.

Vietnamci umírající před popravčí četou nedoufají, že jejich obětí umožní návrat nějaké minulosti. Smrt přijímají ve jménu přítomnosti a budoucnosti.

Pokud mi v jistém okamžiku vytanula na mysl otázka, zda být solidární vůči určité minulosti, stalo se tak potud, pokud jsem se sám sobě a svému bližnímu zavázal, že budu z celého svého bytí, ze všech svých sil bojovat za to, aby na zemi už nikdy nebylo zotročených národů.

To, jak jednám, mi nediktuje černý svět. V mojí černé kůži nespočívají žádné zvláštní hodnoty. Hvězdné nebe, jež Kantovi vyrazilo dech, nám už dávno vydalo svá tajemství. A mravní zákon pochybuje o sobě samém.

Jakožto člověk se zavazuji, že se vystavím riziku smrti, aby dvě či tři pravdy mohly vrhnout na svět své životodárné světlo.

Sartre vysvětlil, že minulost v linii neautentického postoje hromadně „bere“, a poté, důkladně postavená, *informuje* jedince. Je to minulost přeměněná v hodnotu. Mohu se však vrátit rovněž ke své vlastní minulosti a rozhodnout ji či odsoudit na základě svých jednotlivých rozhodnutí.

Černocho chce být jako běloch. Pro černocho existuje jen jeden úděl. A ten je bílý. Černocho před dlouhou dobou připustil nezpochybnitelnou nadřazenost bělocha, a nyní veškeré jeho úsilí směřuje k naplnění bělošské existence. Platí snad, že mým úkolem na této zemi je pomstít černochoy 17. století?

Mám si snad na této zemi, jež se už nyní pokouší zbavit zodpovědnosti, položit otázku černé pravdy?

Mám se stát věznem obhajoby rasového hlediska?

Já, barevný muž, nemám právo hledat, v čem je moje rasa hodnotnější či méněcenná vůči jiné rase.

Já, barevný muž, nemám právo si přát, aby u bělocha vykrytalizovala vína za minulost mé rasy.

Já, barevný muž, nemám právo se zabývat prostředky, jež by mi umožnily pošlapat hrdost někdejšího pána.

Nemám ani právo, ani povinnost požadovat odškodnění za své domestikované předky.

Negerské poslání neexistuje; neexistuje bílé břemeno.

Náhle si uvědomuji, že já, člověk, žiji ve světě, kde slova lemuje ticho; ve světě, kde se ten druhý nekonečně zatvrzuje.

Ne, nemám právo přijít a vykřičet na bělocha svou nenávisť. Nemám ale ani povinnost šeptat bělochovi svůj vděk.

Můj život je chycen do lasa existence. Moje svoboda mě odkazuje ke mně samotnému. Ne, nemám právo být černochoem.

Nemám povinnost být tím či oním...

Pokud běloch zpochybňuje moje lidství, uvalím na jeho život celé své břemeno člověka a ukážu mu, že nejsem „Banania, mňam“, jak si stále předstává.

Jednoho dne se octnu na světě a přihlásím se k jedinému právu: právu vyžadovat od bližního lidské chování.

Přihlásím se k jediné povinnosti. K povinnosti nezapřít svou svobodu při žádném ze svých rozhodnutí.

Nechci být obětí *Úskoku* černého světa.

Můj život nesmí být zasvěcen bilancování negerských hodnot.

Neexistuje bílý svět, neexistuje bílá etika ani bílá inteligence.

Všude na světě jsou lidé, kteří hledají.

Nejsem vězněm Dějin. Nemusím v nich hledat smysl svého osudu.

Musím si v každém okamžiku připomínat, že skutečný skok spočívá v tom, že do existence zapojím vynalézavost.

Ve světě, kam mířím, se bez ustání utvářím znovu a znovu.

S Bytím jsem nedílně spjat potud, pokud je přesahuji.

A na dílčím problému vidíme, jak se rýsuje otázka Činu. Budu snad poté, co mi bylo na tomto světě vyhrazeno jisté místo, jisté postavení, poté, co jsem byl „odvlečen“, jak si představoval Pascal, kupit zbraně?

Budu od dnešního bílého muže žádat odpovědnost za otrokáře 17. století?

Budu všemi prostředky usilovat o to, aby v lidech vznikl pocit viny?

Mravní bolest z tíhy Minulosti? Jsem negr a po mých ramenou se řinou tuny řetězů, přivály ran, řeky plivanců.

Nemám však právo v nich ustrnout. Nemám právo ve své existenci připustit sebemenší dílek bytí. Nemám právo sednout na vějíčku dřívější předurčenosti.

Nejsem otrokem Otroctví, jež zbavilo lidskosti mé předky.

Pro mnoho barevných intelektuálů se evropská kultura vyznačuje jistou vnějškovostí. Černocho se navíc může v mezilidských vztazích cítit v západním světě cize. Jelikož nechce působit jako chudý příbuzný, jako adoptivní syn, jako nemanželský potomek, pokusí se horečně objevit negerskou civilizaci?

Hlavně ať nedojde k mýlce. Jsme přesvědčeni, že by bylo velmi přínosné vejít do styku s negerskou literaturou či architekturou 3. století před Kristem. Velmi rádi bychom se dozvěděli, že si Plátón dopisoval s tím či oním negerským filosofem. Ale naprosto nechápeme, co by tento fakt mohl změnit na situaci malých osmiletých děcek pracujících na třtinových plantážích na Martiniku nebo Guadeloupe.

Člověk nesmí být spoutáván, protože jeho údělem je pout se zbavit.

Tíha Dějin nepředurčuje žádný z mých činů.

Jsem svou vlastní příčinou.

A koloběh své svobody uvedu do chodu, překonám-li historickou, instrumentální danost.

Neštěstím barevného člověka je to, že byl ztročen.

Neštěstím a nelidskostí bělocha je to, že někde zabil člověka.

A ještě dnes je tímto neštěstím a nelidskostí to, že běloch toto odlidštění uvážílivě organizuje. Ale pokud já, barevný člověk, získávám možnost existovat absolutně, nemám právo se uzavřít do světa zpětných reparací.

Já, barevný člověk, chci jen jediné:

Aby nikdy nástroj neovládal člověka. Aby jednou provždy skončilo zotročování člověka člověkem. Tedy ztročování mě samotného někým jiným.

Nechť je mi dovoleno nalézt člověka a toužit po něm, ať už se nachází kdekoli.

Negr neexistuje. Neexistuje o nic víc než běloch.

Má-li vzniknout autentická komunikace, musejí oba opustit nelidské cesty svých předků. Dříve než se pustí správnou cestou, musí se svoboda zbavit odcizenosti. Člověk je na počátku své existence vždy zahlcen, utopen v nahodilosti. Neštěstím člověka je, že byl dítětem.

Lidé mohou vytvářet ideální existenční podmínky lidského světa, pokud se vrátí sami k sobě a oprostí se všech nánosů, pokud bude jejich svoboda v neustálém napětí.

Nadřazenost? Méněcennost?

Proč prostě nezkusit se bližního dotknout, vnímat ho, objevit?

Není mi snad dána moje svoboda proto, abych zbudoval svět jménem Ty?

Na konci tohoto díla bychom byli rádi, kdyby i ostatní pocítili stejně jako my otevřenost každého vědomí.

Moje poslední modlitba zní:

Ó, mé tělo, číň ze mě vždy člověka, jenž se táže!